

Szabadkőművesség: tolerancia vagy forradalom?

A címben szereplő fogalmak, első hallásra, ellentmondanak egymásnak. Egyenként vizsgálva őket, mégis megtalálható az a közös nevező, amely feloldja a látszólagos ellentmondást.

A toleranciának, az egymás iránti türelemnek egyik legfontosabb ismérve, hogy nem kényszerítjük rá önmagunkat senkire, sem fizikai, sem szellemi értelemben, akkor sem, ha ő olyan néphez, társadalmi réteghez, vagy bármilyen jól körülhatárolható közösséghez tartozik, amelynek nem osztjuk az értékrendjét. A toleráns emberek vezérlő elve a szólás- és véleménynyilvánítási szabadság – a mindenkori demokráciák tartópillére – ezért tiszteletben tartják azokat a „másképp gondolkodókat”, akik ugyanolyan tisztelettel viseltetnek a tőlük eltérő véleményt képviselők iránt.

A szabadkőművesség: A szabadkőműves páholyok olyan közösségek, amelyeknek egyik legfontosabb alapelve az erkölcsi törvény megtartásának „kötelme”. A szabadkőművesség azonosul a felvilágosodás célkitűzéseivel, vallja a szellem, a vallás, a politikai nézetek szabadságát, és a páholytagok vagyoni és társadalmi helyzetétől független egyenlőségét a szervezetben belül. „A szabadkőművesség egy kis karikát csinál a legjobb szívű emberekből, amelyben el lehet felejtetni azt a nagy egyenlenséget, amely a külső világban van, amelyben mindenki a másikat testvérnek nézi, csak egy lélek a fontos, a jónak szeretete, amelyben mindenki olvasni, tanulni, majd tanítani tartozik. Így lesz a páholy az emberiség legtokéletesebb iskolája.” – írta Kazinczy Ferenc, a magyar felvilágosodás egyik vezéralakja. A páholyok kötelessége a jótékonyági tevékenység is, mely mind a külvilág felé, mind a szervezetben belül megnyilvánul. A szabadkőműves elvek rögzítik a hazaszeretetet, a titoktartást, az erkölcsös életvitelt, a testvériséget és tolerancia követelményét, és tiltják a politikai, illetve vallási kérdések páholyon belüli megvitatását. Ugyanakkor tény, hogy az évszázadok során a szabadkőművesek mindig olyankor váltak történelem-formáló tényezővé, amikor a türelmetlenség, az autokrácia uralkodott, amikor a fennálló rendnek göggyében és félelmében az volt az érdeke, hogy elnyomásban és tudatlanságban tartsa az embereket és szükség volt olyanokra, akik a szabad gondolat összetartó erejével léphettek a tettek mezejére.

A szabadkőművesség, amely mindig elfogadja az adott társadalmi, politikai rendszer szabályait és annak keretein belül tevékenykedve csiszolja önmagát és a rendekhez tartozó tagjait, egymást tökéletesítve a Világegyetem Nagy Építőmesterének Dicsőségére, a toleranciát tehát fontosnak tartja. A történelem folyamán ennek ellenére vagy talán éppen ezért (?) szinte minden ismert forradalmi megmozdulásban találkozhatunk a szabadkőműves jelszavakkal - Szabadság, Egyenlőség, Testvériség - és híres szabadkőművesekkel, akik tevékenyen részt vettek a forradalmi megmozdulásokban. A szabadkőművesség toleráns elveit és a forradalmakban szerepet játszó szabadkőműves jelszavak példáját láthatjuk Franciaországban, ahol a Nagy Enciklopédia köré gyűlt össze a francia felvilágosodás szellemi életének színe-java. Közöttük volt Voltaire, akit halála előtt, 1778-ban

választott meg tiszteletbeli nagymesternek a Neuf Sœurs páholy, és akinél nem volt a fizikai és szellemi önkénynek, az emberi ostobaságnak keményebb és szellemesebb ostromozója. „Nem érték egyet önnel, de utolsó leheletemig küzdök azért, hogy elmondhassa a véleményét” – idézzük a mai napig a neki tulajdonított mondást, a „másik fél meghallgatásának”, az eszmei, gondolati pluralizmusnak e tökéletes megfogalmazását.

Az amerikai függetlenség kivívása szintén elválaszthatatlan az Újvilág szabadkőműves páholyaitól. Benjamin Franklin, a Függetlenségi Nyilatkozat társszerzője a bostoni Saint-John nagypáholy pennsylvaniai regionális nagymestereként nyomtatta ki 1734-ben az „Anderson-alkotmányt”, a szabadkőművesség egyik legfontosabb dokumentumát. Joseph Warren, aki orvosból lett politikus és katonai vezető, a Saint-Andrew páholy nagymestere, egyike volt 1766-ban a Szabadság Fiai (Sons of The Liberty) amerikai hazafias szervezet megalakítóinak. Ők hajtották végre az 1773. december 16-i „bostoni teadélutánt”, amelynek során a tengerbe szórták az adókkal terhelt drága brit teaszállítmányokat. Ez az akció indította el a függetlenségi háborút, előzményében tehát szabadkőműves részvétellel.

Párizsban La Fayette márki, „két világ hőse” 1779-ben már tagja volt az American Union páholynak. La Fayette, aki aktívan részt vett az 1789-es francia forradalomban, később egy másik legendás harcost is bevezetett a szabadkőművesek közé: Simon Bolívert, Dél-Amerika felszabadítóját. Bolívert itt ragadták meg a rabszolgaság elutasításának és a faji egyenlőségnek eszméi. Neki tulajdonították később a limai Rend és Szabadság (Orden y Libertad) páholy megalapítását. A Szabadság, Egyenlőség, Testvériség jelszava tehát ismét a forradalom véres cselekményeihez vezetett.

A magyar jakobinus mozgalomban is, amelynek végső célja a köztársaság kikiáltása volt, oroszánrészt vállaltak a szabadkőművesek. A Reformátorok Társasága élén igazgatóként álló gróf Sigray Jakab szabadkőműves volt. Hajnóczy József a Szabadság és Egyenlőség Társasága elnöke ugyancsak szabadkőművesekhez tartozott. Laczkovics János a pesti „A nagyszívűséghez” páholy tagja is részt vett az összeesküvésben. Martinovics Ignác, a mozgalom kezdeményezője, majd árulója még Csehországban lett szabadkőműves. Valamennyien mártírhalált haltak a budai Vérmezőn 1795. május 20-án.

A hazaszeretet, a szabadság, a haladás mentén találkozott az olasz és a magyar szabadkőművesek útja, amikor remény látszott arra, hogy az olasz egység megszületése elhozhatja a magyar függetlenséget is. Cavour, ezekben az években személyes kapcsolatban állt a magyar emigrációval, és az ugyancsak szabadkőműves Klapka György vezette Magyar Légiónak részvétele fejében Magyarország felszabadítására is ígéretet tett. Miután 1860 májusában Garibaldi csapata, a „Marsalái Ezer”, soraiban Türr Istvánnal és a hősi halált halt Tüköry Lajossal partra szállt Szicíliában, az év őszén Cavour Torinóban fogadta a Magyar Nemzeti Igazgatóság tagjait, Kossuthot, Klapkát és Teleki Lászlót, hogy egy 1861 tavaszán Ausztria ellen indítandó háború terveit kidolgozzák. Ez azonban megghiúsult, mert III. Napóleon, akinek nem

volt ínyére az olasz egység gyors megvalósulása, felmondta a korábbi szövetséget és békét kötött a Habsburgokkal.

Több történelmi példára talán már nincs is szükség ahhoz, hogy lássuk, valami nincs itt rendben. Valahogy a szabadkőműves értékrendek és törekvések a forradalmak során ellentmondásba keveredve, mintha éppen a fonákjára fordulnának? Ahhoz, hogy megértsük és feloldjuk ezt a látszólagos ellentmondást, amely a tolerancia a szabadkőművesség és a forradalom közt feszül, vizsgáljuk meg a forradalom fogalmát is.

A forradalom: Gyorsan jövő, megrázó társadalmi jelenség, amely teljesen átalakítja a társadalmi és politikai intézményrendszert, vagy komoly kulturális, gazdasági stb. áttörést hoz. Saját értelmezésem szerint egy minőségi átalakulás egy rendszer adott kritikus pontján, amely változáshoz vezet.

Hannah Arendt nevezetes meghatározása szerint: „Forradalomról csak ott beszélhetünk, ahol a változás új kezdetként értelmezhető, ahol az erőszakot egy egészen új állam létrehozásáért alkalmazzák, s ahol az elnyomás alóli felszabadulás legalább célnak tekinti a szabadság elérését.” Megvan! Ebben a megfogalmazásban az „erőszak” kifejezés az, ami a látszólagos ellentmondás kialakulásához vezet. Az erőszak: erő, amely megtalálja a vele ellentétes irányú ellenerőt. Mit tehetünk velük? Az egyik lehetőség, ha nem adunk valaminek erőt, energiát így elfogy az ereje, majd ennek hiányában az ellenerő vagy energia hatása is legyengül vagy értelmét veszti, hatástalan marad. A másik lehetőségünk, ha az erő irányát megváltoztatjuk, tehát, ha az erőinket magunk tökéletesítésére koncentráljuk. Példát mutatva, lehetőséget teremtünk arra, hogy másoknak is megmutathassuk: az erőfeszítéseiket építő jelleggel is felhasználhatják! Vonzóvá tesszük a jobbító erőt, mely magával vonz másokat is. Végső soron az erő, irányát, fókuszát megváltoztatva, annak hatását a magunk javára használva egyre tökéletesebbé faragjuk a követ; önmagunkat. A megfaragott kő mi magunk - minőségi átalakulásának egy adott pontján a kritikus ponton átkerül egy új rendszerbe, egyben egy új rendszer elemévé válik, tökéletesítve azt.

A szabadkőművesség során ez a jelenség fokozatosan és folyamatosan zajlik, minőségi ugrásokkal, apró forradalmakkal. Így történt ez akkor, amikor a keresőt befogadtuk, mert egyesült velünk, új dimenzióba lépett, majd akkor is ez történik, ha erőfeszítéseinek hatására ismét új fokozatot ér el. Megtalláltuk tehát a tolerancia határát és ahelyett, hogy erőszakkal harcba szálltunk volna a tőlünk idegen értékrendekkel, inkább eltávolodtunk attól, új értékrendet teremtettünk, amely a szabadkőművességen belül az erő irányának megváltoztatásával járt, majd egy idő után a belső forradalmon keresztül egy kritikus ponton keresztül jobbá és erősebbé váltunk. Ez az erő egyre erősebb és olyanokat vonz magához, akik keresik és elfogadják értékrendünket és egyben gyengítik az ellenünk mesterkedő erőket. Zárszóként a címbeili megfogalmazást tehát egy kissé módosítom és kijelentő módra változtatom:

Szabadkőművesség: tolerancia és forradalom!